

Strategi for frivillighet

Innhold

1	INNLEDNING OG FORMÅL	2
2	NØKKELTALL OM FRIVILLIGHET	4
2.1	Deltakelse i frivillig arbeid	4
2.2	Tall fra Fredrikstad	5
3	UTVIKLINGSTREKK	6
4	FOLKEHELSEUTFORDRINGER	7
4.1	Sosial ulikhet i helse – vår største folkehelseutfordring	7
4.2	Barn og unge er prioritert	7
5	FRIVILLIGHET I FREDRIKSTAD	9
5.1	Kartlegging av frivillige organisasjoner	10
5.2	Resultater fra undersøkelsen	10
6	FRIVILLIGHETSOMRÅDER	12
6.1	Idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv	12
6.2	Kulturfrivillighet	14
6.3	Kulturminner	14
6.4	Aktiv senior	15
6.5	Mangfold	16
6.6	Barn og unge	17
6.7	Beredskap	18
6.8	Nærmiljø og demokrati	19
7	INNSATSOMRÅDER	21
7.1	Innsatsområde 1: Samhandling	21
7.2	Innsatsområde 2: Tilrettelegging	22
7.3	Innsatsområde 3: Finansiering og forenkling	23

1 Innledning og formål

En frivillig organisasjon er en sammenslutning av personer eller virksomheter som driver virksomhet på ikke-fortjenestebasert og ikke-offentlig basis. En frivillig organisasjon baserer en stor del av driften på medlemskontingenter, gaver, innsamlede midler og/eller frivillig arbeidsinnsats.

Frivillighet Norges definisjon på frivillig virke, jf. frivillighetsregisterloven §§ 3 og 4.

Norge er i verdenstoppen når det kommer til frivillig arbeid, og frivilligheten omtales ofte som en bærebjelke i det norske samfunnet. Mens frivilligheten i andre land i større grad produserer tjenester, dreier frivilligheten i Norge seg særlig om kultur, deltakelse og påvirkning, og er en sektor som yter høy tillit i samfunnet.

I Fredrikstad legger *Kommuneplanens samfunnsdel* til grunn at Fredrikstad kommune skal være en utadvendt kommune, som spiller på lag med frivilligheten. I dette ligger en tro på at frivilligheten er en nøkkelfaktor for å skape gode og inkluderende samfunn. Det ligger et gjensidig potensial i dette tankesettet, for både frivilligheten og kommunen, i den forstand at frivilligheten er viktig for mange samfunns mål, og at kommunen kan være en verdifull bidragsyter for frivilligheten.

Frivillig sektor er også leverandør av tjenester til befolkningen, og en sentral aktør for utviklingen av flere samfunnsområder. Innenfor idrett, kultur, tro- og livssyn, friluftsliv, humanitært og sosialt arbeid, nærmiljøengasjement og politisk arbeid, er den frivillige innsatsen av stor betydning.

Frivillighetsfeltet har også en egenverdi, ved at det oppleves meningsfullt å delta i frivillig arbeid, og er i så måte viktig for å skape et inkluderende samfunn hvor alle kan delta i fellesskapet. *Kommunedelplan for folkehelse og levekår* vektlegger viktigheten av dette tankegodset for kommunens arbeid med å tilrettelegge for gode lokalsamfunn.

Frivillige organisasjoner er også viktige demokratiske opplæringsarenaer og skaper tillit og inkludering. Organisasjonene gir mulighet til å treffes på tvers av skillelinjer i samfunnet, og er arenaer for å bygge nettverk, tillit og etablere normer for samhandling mellom individer og grupper. Tillitsbarometeret viser at ideelle og frivillige organisasjoner nyter høyest tillit i befolkningen.

Strategi for frivillighet skal tegne rammene for Fredrikstad kommunes frivillighetspolitikk, og fastsette innsatsområder og mål for kommunens samspill med frivillig sektor. Til grunn for strategien ligger at Fredrikstad kommune ønsker å være en samskapende kommune, der innbyggere, sivilsamfunnet og kommunen samhandler om løsninger til det beste for samfunnet.

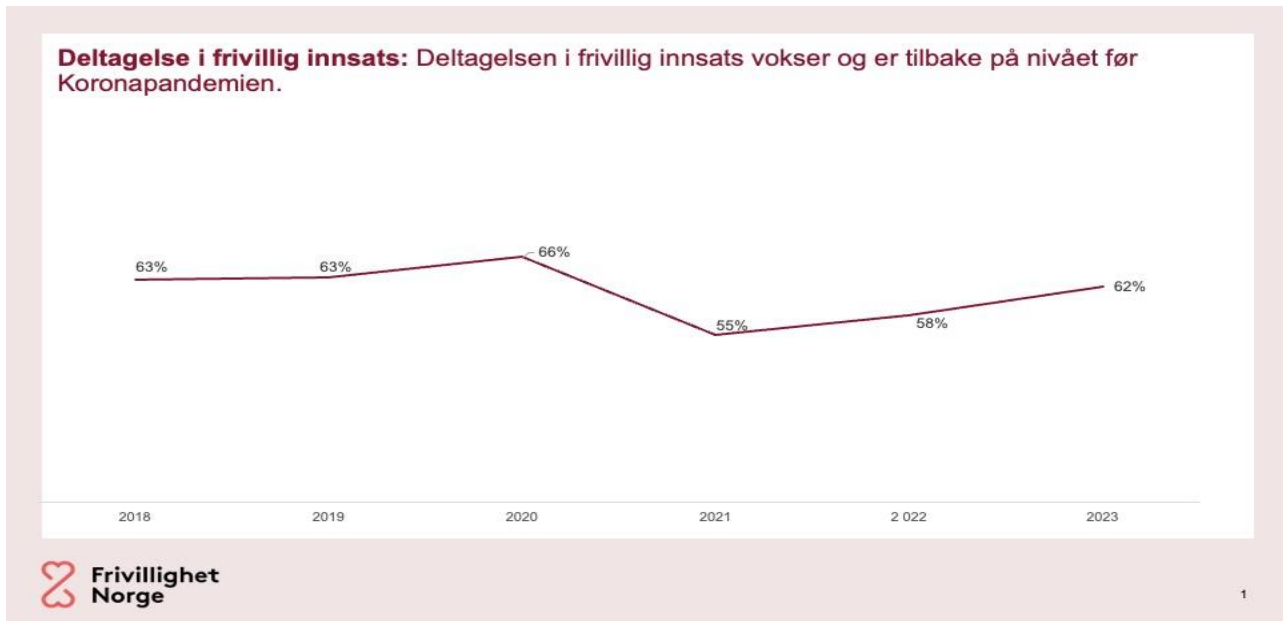
Strategien er fundert på *Plattform for samspill og samarbeid mellom frivillig og kommunal sektor 2017–2020*, som er utarbeidet i fellesskap mellom KS og Frivillighet Norge. Plattformen presiserer at kommunen og frivilligheten har ulike roller: *Kommunen har ansvaret for frivillighetspolitikken og for å tilrettelegge for dialog med frivilligheten. Frivillig sektor må bidra til utvikling av lokalmiljøet.* Til tross for forskjellige roller, skal samarbeid og samhandling baseres på at man er likeverdige parter, som møter hverandre med tillit.

Strategi for frivillighet har som formål **å tilrettelegge for en levende frivillig sektor og bidra til et aktivt og forutsigbart samarbeid mellom kommunen og frivilligheten.** I dette ligger at kommunen både skal være støttespiller for en selvstendig og uavhengig frivillig sektor, og samtidig tilrettelegge for dialog og samskaping med frivilligheten om en bærekraftig samfunnsutvikling. Til grunn for strategien ligger også en vilje til å utforske mulighetene for at frivilligheten kan løse enkelte kommunale oppgaver.

Fredrikstad kommune har valgt tre innsatsområder, som skal bidra til måloppnåelsen:

- Samhandling
- Tilrettelegging
- Finansiering og forenkling

2 Nøkkeltall om frivillighet

Figur 1. Figuren viser at deltagelsen i frivillig innsats vokser og er tilbake på nivået før koronapandemien.

2.1 Deltakelse i frivillig arbeid

Mange i Norge gjør en frivillig innsats. Selv om mange organisasjoner meldte at de mistet frivillige under koronapandemien i perioden 2020–2022, viser undersøkelser at frivilligheten har styrket seg igjen etter dette. Frivillighetsbarometeret 2023 viser at 62 prosent har gjort en frivillig innsats det siste året. I samme undersøkelse fra 2019 var svarprosenten på 63 prosent, noe som kan indikere at den frivillige innsatsen i samfunnet er tilbake på samme nivåer som før pandemien.

Frivillighet Norge peker på at det er en generell økning i frivillig innsats hos enkeltindivider, men at færre engasjerer seg i tradisjonelt organisasjonsarbeid. I undersøkelser oppgir imidlertid om lag halvparten av de som i dag ikke gjør en frivillig innsats, at de kunne tenke seg å bidra, dersom de hadde blitt spurt.

Undersøkelser viser også at bevisstheten til frivilliges rolle rundt beredskap har økt under og etter koronapandemien. Under pandemien kom mange frivillige organisasjoner raskt på banen og bistod offentlig sektor med hjelp til informasjon, pakking av utstyr og deltagelse i forbindelse med testing og vaksinasjon. Bevisstheten har ført til noe mer samarbeid organisasjonene imellom, og styrket frivillighetens samarbeid med kommunene og andre offentlige instanser.

Fredrikstad har mange frivillige organisasjoner og et stort antall frivillige ressurser som bidrar med mange ulike aktiviteter i samtlige av kommunens lokalsamfunn. Det er en styrke at det finnes stor bredde og variasjon av frivillige organisasjoner, slik at

både barn, unge, voksne og eldre kan søke seg mot områder der de selv finner interessen og engasjementet størst.

2.2 Tall fra Fredrikstad

Det finnes ikke noen samlet og fullgod statistikk over medlemstall i frivillige lag og foreninger i Fredrikstad, som kan sammenlignes med andre kommuner. Undersøkelser fra 2019 tyder imidlertid på at rundt 52 prosent av voksne i Fredrikstad deltar i frivillighet eller er med i lag/foreninger. For Østfold som helhet er andelen 55 prosent. Lignede, landsomfattende, undersøkelser viser 61 prosent i Østfold og 64 prosent i landet samlet.

For kultursektoren foreligger hvert år oppdaterte medlemstall og statistikk fra Telemarksforskning, som årlig publiserer sin kulturindeks. Denne tar imidlertid kun for seg et utvalg av aktiviteter, med mål om et best mulig sammenligningsgrunnlag på tvers av kommuner.

Jamfør Telemarksforskning sin kulturindeks for 2022, er Fredrikstad rangert som nummer 270 av samtlige norske kommuner innen kulturfrivillighet. I dette inngår aktivitetstall basert på kompensasjon av merverdiavgift for frivillige organisasjoner, samt medlemstall for kor (748), korps (716), historielag (632), husflidslag (106) og kunstlag (155). Den totale deltagelsen i de utvalgte frivillige organisasjonene i Fredrikstad utgjorde 27,9 medlemmer per 1000 innbyggere, mot 40,0 på landsbasis

Tall fra Fredrikstad Idretts- og Aktivetsråd viser at antallet medlemskap i idretten i Fredrikstad i 2021 var 22 700, hvorav 10 119 under 20 år, fordelt på 90 aktive klubber. De aktivitetene med fleste medlemmer er fotball (3458), golf (3107) og gymnastikk/turn (2009).

Bilde 1: En liten jente har fått diplom etter å ha fullført Vollane rundt. Foto: Trine Sirnes

3 Utviklingstrekk

Frivilligheten er i endring. Flere frivillige organisasjoner melder at de har utfordringer med rekruttering til frivillig arbeid, og at det er færre enn tidligere som forplikter seg til medlemskap og verv.

I følge Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, er nivået på frivillig innsats i de tradisjonelle frivillige organisasjonene fortsatt høyt, men formen på frivillig innsats er i endring. Mange ønsker ikke lenger å være formelt knyttet til en organisasjon gjennom medlemskap, men vil heller utføre frivillige oppgaver knyttet til et enkelt arrangement eller en aktivitet. Dette kan ha sammenheng med at frivillig engasjement i større grad enn tidligere er motivert av en form for selvrealisering.

Flere organisasjoner melder at det er krevende å få folk til å sitte i tradisjonelle verv, men at folk gjerne ønsker å være frivillig på egne premisser, tilpasset egen hverdag. Forskingen peker på flere mulige årsaker til denne endringen, der én mulig årsak kan være en sterkere grad av profesjonalisering på frivillighetsfeltet. I dag stilles det krav til administrasjon i foreningene, og det offentlige krever dokumentasjon, standarder, budsjetter og liknende. Det kan være årsak til at flere ikke føler seg kompetente, eller at det oppleves tidkrevende å inneha lederverv.

I Norge og i Skandinavia har vi hatt en relativt stabil frivillig sektor, basert på en tradisjonell organisasjonskultur. Samfunnsutviklingen de siste tiårene har imidlertid ført med seg flere former for frivillig deltakelse. Unge mennesker i dag «shopper» gjerne i organisasjonslivet, det som i dag kalles for refleksiv frivillighet. Refleksiv frivillighet er, i motsetning til den kollektive frivilligheten (organisasjonstilhørighet), mer flyktig og opptatt av aktivitet og interesse, framfor organisasjon.

Forskning peker på at en del frivillige organisasjoner har gått bort fra en medlemsbasert organisasjonsmodell, med demokratiske strukturer, til å etablere mer sentraliserte og profesjonaliserte organisasjoner. Flere enn tidligere er rettet inn mot å utføre tjenester. Dette kan på sikt gi utslag i at organisasjonene ikke lenger blir en arena for sosialisering og identitetsutvikling mellom medlemmer, basert på lokalsamfunnsidentitet eller gruppetilhørighet. Refleksive frivillige derimot, kan på denne måten søke seg til de mer profesjonelle organisasjonene, der de kan utføre konkrete oppgaver innenfor eget interessefelt, framfor å tegne medlemskap i en tradisjonell organisasjon.

Det er også et utviklingstrekk at frivillighet i økende grad er en arena for de ressurssterke, mens personer med lav inntekt, utdanning og svak tilknytning til arbeidsmarkedet oftere faller utenfor. Undersøkelser viser også at ungdommer ikke finner aktiviteter som er av interesse innenfor den organiserte frivilligheten. Dette kan indikere at ungdommen søker seg til andre aktiviteter.

Virtuell frivillighet (frivillighet på nett) blir stadig viktigere. Dette kan ta form av støttegrupper, diskusjonsforum og lignende. De frivillige organisasjonene må forholde seg til framveksten av sosiale medier, og at det er store forventninger til rask og kontinuerlig oppdatering.

4 Folkehelseutfordringer

4.1 Sosial ulikhet i helse – vår største folkehelseutfordring

Fredrikstadsamfunnet vil i årene framover møte store utfordringer knyttet til klima, økonomi, demografi og utenforskap. Dette innebærer at flere komplekse, tverrfaglige problemstillinger, og en aldrende befolkning, vil påvirke rammebetingelsene for folkehelsearbeidet og helsesektoren i årene framover.

Disse utfordringene kan ikke løses av det offentlige alene, men må løses i fellesskap med innbyggerne og frivillige organisasjoner.

Av de utfordringer Fredrikstadsamfunnet har, er sosial ulikhet i helse og levekår den største folkehelseutfordringen. Dette gjenspeiles i resultater som blant annet viser at nesten hvert femte barn i Fredrikstad vokser opp i en lavinntektsfamilie. Det er store sosiale forskjeller i helse, i tillegg til at forskjellene generelt øker.

Fredrikstad kommunes leveårskartlegging og helseoversikt tegner et bilde flere forhold som gir folkehelseutfordringer:

- økende forskjeller mellom leveårssonene
- økende sykkelighet; både fysisk og psykisk
- økende andel uføre
- fallende sysselsetting
- økende lavinntekt, spesielt i barnefamilier
- lavt og fallende mestringsnivå i skolen
- redusert frafall i videregående opplæring, men fortsatt høyt
- økt opplevelse av stress og press, både blant unge og voksne
- mange opplever ensomhet

Dersom frivilligheten skal bidra til bedre folkehelse i befolkningen, må kommunen ta vare på den eksisterende frivilligheten og bidra til mobilisering av nye grupper frivillige. En sterk frivillig sektor er viktig for å skape bærekraftige løsninger for dagens og framtidens behov. For å lykkes med dette arbeidet må de frivillige ressursene organiseres og koordineres bedre, enten av kommunen, eller av frivilligheten selv.

4.2 Barn og unge er prioritert

Kommunedelplan for folkehelse er tydelig på at alle barn i Fredrikstad skal ha gode muligheter til å utvikle tillit, oppleve mestring og utvikle ferdigheter, og viser til at det å prioritere barnas tidlige leveår er avgjørende for å påvirke folkehelse, levekår og økonomisk bærekraft i Fredrikstad.

De opplevelser, ressurser og egenskaper barn får med seg gjennom de første leveårene, har stor eller størst betydning for utdanning, yrkesdeltakelse og økonomi. Dette henger sterkt sammen med helse og livskvalitet. Dette er godt dokumentert i

forskningen, og betyr at kommunen strengt bør prioritere den første delen av oppveksten i arbeidet med folkehelse og levekår.

Barn, unge, og deres familier skal støttes slik at de best mulig kan realisere og mobilisere egne ressurser. Det er avgjørende for at vi skal lykkes med folkehelsearbeidet at dette fokuset prioriteres, også i arbeidet vårt med å samhandle og tilrettelegge for frivilligheten.

Bilde 2: «Vennebenken».

5 Frivillighet i Fredrikstad

Bilde 3: To unge musikanter. Foto: Big Bag Film, www.pexels.com

5.1 Kartlegging av frivillige organisasjoner

I arbeidet med strategi for frivillighet i Fredrikstad har kommunen gjennomført en spørreundersøkelse i samarbeid med Frivillighet Norge. Det er utarbeidet en rapport basert på spørreundersøkelsen, som utgjør et kunnskapsgrunnlag for strategien. I tillegg er det gjennomført dialogmøter og verksteder med frivilligheten.

5.2 Resultater fra undersøkelsen

550 foreninger var invitert til å delta i undersøkelsen om kartlegging av frivillige organisasjoner. 166 svarte, hvorav 157 kvalifiserte til deltakelse (hadde aktivitet i Fredrikstad). Det utgjør en svarprosent på 30 prosent. I sammenlignbare byer ligger svarprosenten på mellom 30 og 40 prosent.

Basert på hva respondentene selv har svart, viser undersøkelsen at:

- det er høyt aktivitetsnivå i foreningene
- det er vanskelig å rekruttere medlemmer og/eller frivillige. Det er spesielt vanskelig å få folk til å påta seg tillitsverv
- flere mangler egnede lokaler
- medlemskontingent og offentlig støtte er de viktigste inntektskildene
- en del har økonomiske utfordringer, og flere opplever det vanskelig å få finansiering til nye aktiviteter og tiltak
- det er ønskelig med bedre informasjon fra kommunen om ulike støtteordninger og hjelp til å søke midler
- organisasjonene etterlyser større økonomisk forutsigbarhet
- flere foreninger samarbeider, men noen opplever konkurranse om medlemmer og arrangementer
- det er et godt samarbeid med kommunen, og det er ønskelig med en/eller flere kontaktpersoner i kommunen
- det er ønskelig at kommunen inviterer til faste møter med organisasjonslivet
- få samarbeider med næringslivet

Utfordringer knyttet til rekruttering av medlemmer, tillitsvalgte og frivillige er gjentakende tematikk på tvers av organisasjonene. Det trekkes fram at folk ikke ønsker å forplikte seg over tid, men heller ønsker å bidra når de selv ønsker, eller til kun avgrensede oppgaver.

Det meldes at tidsnød i hverdagen gjør det vanskelig å rekruttere nye medlemmer. At organisasjonen er ukjent gjør det også utfordrende for mange. Samtidig er det konkurranse fra andre aktiviteter og organisasjoner, som gjør at det blir kamp om oppmerksomheten.

Noen organisasjoner melder at det er for få ressurser internt til å rekruttere og å følge opp medlemmer og frivillige. Flere av organisasjonene melder at foreldre ikke har tid til dugnadsarbeid. Noen trekker fram at kostnadene ved å delta er for høye.

Blant de organisasjonene som har lyktes med rekruttering, nevnes blant annet markedsføring, synlige aktiviteter og bruk av nettverk for å komme i kontakt med mulige medlemmer. Noen organisasjoner sier de har hatt suksess med å tilby gratis aktiviteter.

Bilde 4: Fargespillkonsert på Blå Grotte. Foto: Henrik Finskud Jensen.

6 Frivillighetsområder

6.1 Idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv

Fredrikstad kommune har et rikt organisasjonsliv, der idrettslagene står sterkt i mange lokalsamfunn. Fredrikstad Idretts- og Aktivitetsråd er et felles organ for idrettslagene og er organisert gjennom Norges idrettsforbund. Idretts- og aktivitetsrådet er først og fremst en arena for samarbeid mellom idrettslagene, mellom idrettslagene og kommunen og mellom idrettslagene og idrettskretsen. Saker som er av felles interesse for idretten sendes til kommunen gjennom idretts- og aktivitetsrådet. Gjennom ulike tilskuddsordninger yter kommunen økonomiske bidrag til både drift og til aktiviteter innenfor idrettssektoren.

Fredrikstad Idretts- og Aktivitetsråd jobber for å fremme den egenorganiserte fysiske aktiviteten, og jobber for å samle miljøer, veilede frivillige og være en brobygger mellom frivilligheten og offentlig virksomhet.

Bilde 5: Friluftsliv – Fredrikstad skiklubb. Foto: Trine Sirnes

Fredrikstad kommune forvalter offentlige grøntarealer, lekeplasser, parker, skøytebaner, friluftsområder, turstier og løypenett, og har et godt samarbeid med frivillige aktører. Frivillige organisasjoner utøver ulike arbeidsoppgaver og gjør en innsats for å sikre aktivitet og tilgjengelighet til friluftslivsområdene.

Fredrikstad har en unik skjærgård, som tilbyr flotte naturopplevelser. Rydding av marint avfall er et område hvor frivillige organisasjoner gjør en viktig innsats for miljø og rekreasjon, i samarbeid med den kommunale skjærgårdstjenesten.

Samarbeidet med de frivillige organisasjonene er verdifullt. Det bidrar til lokal kunnskap, erfaringsdeling og engasjement.

Gjennom programsatsingen Aktive Fredrikstad har kommunen utstrakt dialog og samhandling med frivilligheten. Programmet skal styrke arbeidet med å tilrettelegge og stimulere til en mer fysisk aktiv befolkning, gjennom mer fokus på forebyggende aktivitet. I dette arbeidet er frivilligheten en svært viktig bidragsyter og samarbeidspartner.

Bilde 6: Barneteater. Foto: Henrik Finskud Jensen.

6.2 Kulturfrivillighet

Det finnes et stort mangfold av frivillige kulturorganisasjoner i Fredrikstad, med bred geografisk spredning. Kulturtilbudene er mangfoldige og drives både i offentlig regi og som private initiativer. Aktiviteter i regi av frivillige organisasjoner har en viktig egenverdi for de som deltar, samtidig som det bidrar til kulturopplevelser for innbyggerne i kommunen.

I Fredrikstad finnes paraplyorganisasjoner som Sceneteppe Ung Kultur (paraplyorganisasjon for flere av byens barneteatre), Fredrikstad musikkråd (musikkpolitisk interesseorgan som samler og fremmer interessene for byens kor og korps) og Fredrikstad speiderråd.

I kulturlova heter det at kommunene skal sørge for økonomiske, organisatoriske og andre relevante virkemidler og tiltak som fremmer og legger til rette for et bredt spekter av kulturvirksomhet. Et av kommunens virkemidler i dette arbeidet er å yte tilskudd til kunst- og kulturfeltet, som kan stimulere til aktivitet, mangfold og nyskaping. Fredrikstad kommune støtter frivillige lag og foreningers kulturaktivitet gjennom flere kommunale tilskuddsordninger, både til drift og prosjekter.

Lag og foreninger innen kulturfrivilligheten både benytter og leier kommunale lokaler til både øvelser og til arrangementer. Flere av kommunens kulturtjenester fungerer også som møtesteder for frivilligheten. Kulturhusene og bibliotekene er eksempler på dette. Mange arrangører i byen benytter seg av frivillige, og frivillige organisasjoner, ved gjennomføring av arrangementer. I noen tilfeller er nøkkelpersoner i større festivaler og arrangementer frivillige, mens i andre tilfeller lønnes frivillige lag og foreninger for sitt arbeid i tilknytning til det som arrangeres. Mange av festivalene har også faste grupperinger av individuelle frivillige som bidrar til gjennomføring.

Mange engasjerer seg også frivillig i kulturarrangementer som kommunen initierer, slik som eksempelvis Barnas verdensdager, Kulturnatt Fredrikstad og The Tall Ships Races, hvor den frivillige deltakelsen og samarbeidet er svært utstrakt.

6.3 Kulturminner

Kulturminner er våre mest tilgjengelige «historiebøker», fordi de omgir oss. De er viktige for forståelsen av vår historie og samtid, og ikke minst for evnen til å reflektere over framtiden. Kulturminner bygger identitet og utgjør en felles plattform for samfunnet vårt. I Norge står frivilligheten i kulturminnevernet sterkt.

Fortidsminneforeningen er blant annet en av verdens første organisasjoner for kulturminnevern, og har også et eget lokallag i Østfold. I Fredrikstad er det flere historielag som gjør en betydelig innsats for innsamling, dokumentasjon og bevaring, og det er omfattende frivillighet knyttet til både bevaring og formidling av den lokale kulturarven. Både Gamlebyen, teglverkshistorien, stenhuggerhistorien, plankehistorien, den maritime historien, og arven etter både Roald Amundsen og Hans Nielsen Hauge er eksempler på kulturarv som ivaretas gjennom både dugnadslag og frivillighet. Arbeidet som frivilligheten legger ned er av stor verdi, og bidrar til opprettholdelsen og overbringelse av kulturarven.

6.4 Aktiv senior

Det er mye aktivitet rettet mot seniorer i regi av frivillige organisasjoner i Fredrikstad kommune. En kraftfull og innholdsrik frivillig sektor er et gode både for de som engasjerer seg som frivillig, og for de som mottar bistand eller støtte fra frivillige lag og foreninger. Gjennom organisasjoner som eksempelvis Pensjonistakademiet og Seniornett Fredrikstad økes kunnskap og kompetanse. I tillegg driver kommunen +Huset, som er en møteplass for seniorer.

Aktivitetstilbudet på ulike møteplasser bidrar til å skape gode sosiale nettverk og tilhørighet for innbyggerne. Foreninger har besøkstjenester, praktisk bistand og andre aktiviteter rettet mot enslige hjemmeboende og beboere i omsorgsboliger og på institusjoner. I kvalitetsreformen for eldre *Leve hele livet*, og i Fredrikstad kommune sin strategi for helse og mestring, er det et viktig innsatsområde å styrke samhandlingen med frivilligheten.

Aktive eldre som engasjerer seg i frivillig aktivitet opplever økt livskvalitet, samtidig som de øker sjansen for å holde seg mentalt og fysisk friske over tid. Frivillige organisasjoner som rekrutterer og beholder seniorer som frivillige ressurser, høster også stort av deres erfaringer og kunnskap. En undersøkelse gjennomført av Frivillighet Norge og ProAge (2019) framhever at seniorer er stabile og erfarne, har høy tillit og er til å stole på. Frivillighet Norge rapporterer at seniorer står lengre i sine frivillige verv enn de unge.

Bilde 7: Lislebytrimmen møtes hver tirsdag på Lisleby samfunnshus. Foto: Trine Sirnes

Bilde 8: Barn og unge opptre på Barnas Verdensdager. Foto: Trine Sirnes

6.5 Mangfold

Begrepet mangfold i frivillig sektor brukes ofte som en betegnelse for å inkludere bredt. Dette innebærer marginaliserte grupper med spesielle behov. Det kan være innbyggere som står utenfor samfunnet av forskjellige årsaker, som eksempelvis har funksjonsnedsettelse, eller tilhører minoritetsgrupper knyttet til migrasjon, seksuell orientering, og annet.

I 2023 var andelen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre 21 prosent. De fleste innvandrerorganisasjonene er lokale organisasjoner med hovedformål å drive lokale aktiviteter som er attraktive for sine medlemmer og brukere. Flere innvandrerorganisasjoner tilrettelegger for åpne møteplasser som bygger bro mellom kulturer. Disse foreningene ivaretar et behov mennesker med samme bakgrunn, språk og skikker har for å være sammen. I tillegg tilbyr de et samlingspunkt hvor man kan lære om det norske samfunnet, og et springbrett til deltagelse i arrangementer og aktiviteter sammen med andre foreninger.

Det å delta i en interesseorganisasjon er et godt utgangspunkt for integrering i det norske samfunnet. Noen tradisjonelle foreninger har som mål å jobbe for inkludering av personer med innvandrerbakgrunn, og har aktiviteter i tråd med dette. Foreninger som jobber med barn og unge, særskilt innenfor idretten, har ofte gode strategier for å nå innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. At foreldrene bidrar med å følge opp egne barn, slik at de kommer seg til og fra aktiviteter, og i tillegg kan bidra i dugnadsarbeidet til foreningen, vil kunne være med på å påvirke barn og unges deltakelse over tid.

Organisasjoner med helse-, selvhjelps- og/eller sosiale formål driver blant annet med turer, kurs, temakvelder og høytidsarrangementer. Kommunen har i dag et tett samarbeid med flere av disse, ved Pårørendesenteret i Fredrikstad.

Pårørendesenteret er et møtested som tilbyr samtaler, veiledning, kompetanse og gruppeaktivitet til ulike pårørende grupper. Det er flere interesseorganisasjoner for mennesker med nedsatt funksjonsevne. De er viktige bidragsytere for innbyggere med spesielle behov og deres pårørende, og er pådriver for inkludering og universell utforming.

6.6 Barn og unge

Arbeidet for å bedre den sosiale bærekraften dreier seg i stor grad om å påvirke alle de faktorene som gjør folkehelsen bedre. Den mest grunnleggende innsatsen for å bedre folkehelsen er å styrke oppvekstforholdene for alle barn. I Barnekonvensjonen er det et uttalt mål at alle barn og unge skal ha like utviklingsmuligheter uavhengig av økonomisk, kulturell og sosial bakgrunn, og har rett på fritid og kunst og kultur. Deltakelse i fritidsaktiviteter er viktig i barns oppvekst. Tilgang på fritidsaktiviteter bidrar til inkludering og forebygger ensomhet og utenforskap. Det er derfor et viktig mål at alle barn og unge, uansett bakgrunn, kan delta i fritidsaktiviteter og sosiale møteplasser.

Gjennom Fritidserklæringen har regjeringen og frivilligheten gått sammen om en felles innsats for at barn og unge skal kunne delta i organiserte fritidsaktiviteter, uavhengig av foreldrenes sosiale og økonomiske situasjon. Dette er også sentralt i den statlige frivillighetspolitikken, hvor bred deltakelse framheves som et mål. Fredrikstad kommune har forpliktet seg på dette arbeidet med en lokal fritidserklæring, som ble vedtatt av bystyret i 2023: *Alle Med: Fritidserklæringen for barn og unge i Fredrikstad*.

Fritidsfeltet er sammensatt. De fleste av fritidsaktivitetene drives av frivillighet og sivilsamfunn, samtidig disponerer og styrer Fredrikstad kommune mange av rammene for aktivitetene, for eksempel gjennom ulike tilskuddsordninger, lokaler/anlegg og samarbeid med kommunale tjenester. I tillegg står kommunen selv for en rekke fritidstilbud til barn og unge, gjennom for eksempel fritidsklubber, kulturhus og kulturskole, med mål om å bygge ned barrierer for deltakelse og inkludering.

6.7 Beredskap

Hvordan vi som samfunn klarer å håndtere kriser avhenger av institusjonenes beredskap, robusthet, fleksibilitet og evne til hurtig respons. I tillegg kommer evnen til kommunikasjon, koordinering og samhandling på tvers av institusjoner og organisasjoner. Beredskap har alltid vært et viktig område for samhandling mellom kommunen og frivillig sektor. Det har blitt tydelig de siste årene med både pandemi og naturkatastrofen i Gjerdrum kommune. I begge tilfellene har frivilligheten vist formidabel innsats og handlekraft.

Et godt samarbeid mellom frivillig sektor og kommunen er viktig for håndteringen av både små og store kriser. Dette samarbeidet bidrar også til å øke samfunnssikkerheten og skaper trygghet for kommunens innbyggere.

De ulike foreningene innehar ulik kompetanse og erfaringsbakgrunn og vil derfor tilføre nyttig kunnskap i beredskapsarbeidet i en samhandling med både private og offentlige aktører. I tillegg har organisasjonene lokal kunnskap, som kan være uvurderlig når kriser og katastrofer inntreffer i et lokalsamfunn.

Bilde 9: Frivillige organisasjoner pakker korona-hurtigtester. Foto: Fredrikstad kommune

Fredrikstad kommune har et beredskapsforum og et beredskapsråd, der frivillige organisasjoner deltar. Begge organene fungerer som kommunens eksterne samarbeidsorgan i beredskapsarbeidet, på hvert sitt nivå. Beredskapsforumet er en frivillig møteplass for kommunale, offentlige, private og frivillige aktører, som har en beredskapsrolle i kommunen. Beredskapsforumet er også åpent for andre aktører som vil kunne ha betydning for beredskapsarbeidet i Fredrikstad kommune. Beredskapsrådets oppgaver er å være et organ for gjensidig informasjonsutveksling og beredskapsarbeid, samt ved uønskede hendelser å kunne være et verktøy for koordinering av kommunens og eksterne aktørers tiltak, der dette er naturlig. Begge rådene er kun rådgivende organer.

Fredrikstad kommune har også ved behov etablert egne møtepunkter med frivilligheten, som raskt har respondert og har bidratt i særskilte situasjoner, blant annet ved mottak og inkludering av flyktninger i Fredrikstad.

6.8 Nærmiljø og demokrati

I en stor kommune som Fredrikstad spiller nærmiljøet en stor rolle i folks opplevelse av identitet og tilhørighet. Det er viktig at det finnes et bredt aktivitetstilbud i regi av lag og foreninger over hele kommunen. Det bidrar til at folk trives der de bor og har kort avstand til fritidsaktiviteter.

Lokalsamfunnsmodellen i Fredrikstad er en nærdemokratimodell, nært knyttet til kommuneorganisasjonen. Ordningen skal bidra til god dialog mellom innbyggere, folkevalgte og kommunens administrasjon. I Fredrikstad er det 22 lokalsamfunn med lokalsamfunnsutvalg. Utvalget ledes av et styre som velges på utvalgets årsmøte. Alle innbyggere i lokalsamfunnet kan velges som medlemmer til styret.

Et mål med modellen har vært at lokalsamfunnsutvalgene skal søke å fremme trivsel, gode levekår og bærekraftig samfunnsutvikling i lokalsamfunnene. Virkemidlene er å mobilisere til frivillighet, og skape flere møteplasser for folk som har lyst og evne til å utvikle lokalsamfunnet sitt. Lokalsamfunnsutvalgene er et bindeledd mellom kommunen og sivilsamfunnet, og bidrar til økt identitetsfølelse gjennom å gi nærmiljøene en stemme og medvirkning i kommunale prosesser og høringer.

Lokalsamfunnsutvalgene mottar årlig et økonomisk tilskudd fra kommunen. Tilskuddet fordeles videre til lokale frivillige initiativ, til lag og foreninger og tiltak i regi av lokalsamfunnsutvalget.

Områdesatsing er et samarbeid med staten, der Fredrikstad kommune gis muligheter til å gjøre et krafttak for å bedre levekårene for innbyggere i levekårsutsatte områder. Målet med områdesatsingen er å styrke offentlige tjenester, lokalsamfunn, sosiale nettverk, tillit og kultur. Medvirkning fra beboere, lokalbefolkning og frivillige må til for å nå målet om utvikling av fellesskap og bygging av sosial kapital.

Frivilligsentralene koordinerer frivillige og er en sosial møteplass som formidler kontakt mellom mennesker i lokalmiljøet. I tillegg arrangerer de ulike sosiale og kulturelle aktiviteter. Frivilligsentralene er et viktig koblingspunkt mellom frivillig og offentlig sektor. Fredrikstad kommune har fem frivilligsentraler.

Ideelle foreninger iverksetter sosiale samlinger og arrangerer turer, dugnader, speidermøter og åpen kafé, for å nevne noen eksempler. Det finnes mange ideelle organisasjoner i Fredrikstad, som Blå Kors, Røde Kors, Kirkens Bymisjon, Home-Start Familiekontakten, Norske Kvinners Sanitetsforening, Norsk Folkehjelp, Soroptimistene, Lions, Kiwanis, Nasjonalforeningen for folkehelsen, Kirkens SOS, Seniornett Norge, Fontenehuset med flere. I tillegg finnes pårørendeforeninger og flere ulike selvhjelpsorganisasjoner. Kommunen har i dag et godt samarbeid med

disse, gjennom pårørendesenteret i Fredrikstad. De er aktive i sine nærmiljøer og i bybildet. Mange tiltak er supplement til kommunale tjenester og det er tett samarbeid for å styrke levekår for ulike samfunnsgrupperinger.

Tros- og livssynsorganisasjoner representerer en av de større frivilligsektorene i landet, og står for et mangfold av aktiviteter, som både er relatert til trosutøvelsen, men også til besøkstjenester, leksehjelp, korøvelser, og sosiale treff og møtearenaer. Dette gjør tros- og livssynsorganisasjonene til en viktig aktør i og for det sosiale livet i folks nærmiljø. Den norske kirke er landets største trossamfunn. I 2022 hadde de på landsbasis 76 000 frivillige engasjert i sitt virke.

Politiske organisasjoner og interesseorganisasjoner er ofte frivilligbasert og er viktig for demokratiet. Disse organisasjonene er pådrivere og viktige kanaler for interessegrupper og engasjerte innbyggere. Forskning viser at frivillige langt oftere deltar i politikk enn ikke-frivillige.

*Bilde 10: To jenter deltar på Fredrikstad kommunes sommerskole. Her på Brandstorp gård.
Foto: Trine Sirnes*

7 Innsatsområder

Strategi for frivillighet har som formål å tilrettelegge for en levende frivillig sektor og bidra til et aktivt og forutsigbart samarbeid mellom kommunen og frivilligheten. I arbeidet med strategien er det identifisert utfordringer og muligheter som danner grunnlaget for tre innsatsområder som skal bidra til måloppnåelsen:

- Samhandling
- Tilrettelegging
- Finansiering og forenkling

7.1 Innsatsområde 1: Samhandling

Frivillig sektor er en viktig samfunnssektor. Sektoren skaper merverdi til den som bidrar, til de som er mottakere og får glede av andres frivillige innsats, og til samfunnet som helhet. Det ligger derfor et betydelig potensial i å styrke samhandlingen mellom offentlig og frivillig sektor, som kan bidra til å forløse andre og nye måter å løse samfunnsutfordringer på. Samtidig er offentlig sektor en viktig aktør i å legge til rette for at frivilligheten kan skje.

I Fredrikstad vil vi at det skal være lett å drive en frivillig organisasjon, det skal være lett å være frivillig, og det skal være lett å delta i frivillig aktivitet. Skal vi lykkes med dette, må kommune og frivillighet ha tett dialog om felles utfordringer og muligheter, og samhandle om løsningene.

Det gjøres mye godt arbeid i Fredrikstad, både for å inkludere innbyggerne i frivillig aktivitet, og i arbeidet med å utvikle sosiale aktiviteter og møteplasser. Dette er viktig for å forebygge utenforskap og ensomhet. Likevel opplever mange å stå utenfor både forenings- og fritidstilbud, og flere føler seg ensomme. Frivillige lag og organisasjoner etterlyser derfor både mer, og et bedre koordinert, samarbeid med kommunen, som kan bidra til både øke frivillig engasjement og til at flere deltar i frivillig aktivitet. Skal vi lykkes med dette, vil det kreve at vi skaper gode samarbeidsrelasjoner, basert på åpenhet, tillit og et reelt ønske om å få til endring. En forutsetning for dette er at kommunen organiserer seg slik at frivilligheten har et tydelig organisasjonsledd å forholde seg til i dialogen med kommunen.

For kommunen er det viktig å legge til rette for en frivillighet preget av mangfold, og at frivilligfeltet er åpent og tilgjengelig for alle, uansett kulturtilknytning, funksjonsnivå, sosial og økonomisk bakgrunn.

Frivilligheten besitter verdifull kompetanse og kunnskap om sitt lokalsamfunn, som det er viktig at vi benytter som ressurs.

Slik gjør vi det:

- Vi organiserer kommunen med en funksjon som har koordineringsansvar for det samlede frivillighetsarbeidet i kommunen.

- Vi arrangerer regelmessige temasamlinger der frivilligheten kan møtes for nettverksbygging og kompetanseutvikling.
- Vi nyttiggjør oss av frivillighetens egne tilbud, framfor å skape egne tilbud drevet av frivillige.
- Vi videreutvikler samarbeidet med frivillighetens paraplyorganisasjoner om å identifisere felles samfunnsmål innenfor den enkelte sektor.
- Vi videreutvikler samarbeidet med frivilligsentralene som ressursentra for frivilligheten.
- Vi benytter den kunnskapen frivilligheten har om sine lokalmiljøer, og bruker frivillighetens kunnskap i arbeidet med kommunale plansaker.
- Vi benytter partnerskaps- og samarbeidsavtaler med aktører i frivillig sektor, der hvor det er hensiktsmessig.
- Vi vurderer muligheten for mer utstrakt bruk av de mulighetene som finnes i lov om offentlig anskaffelser for bruk av frivillige og ideelle aktører i kommunal oppgaveløsning.
- Vi vurderer mer utstrakt bruk av enkle driftsavtaler med frivillige aktører, der det er formålstjenlig.
- Vi forplikter oss på å jobbe for å oppfylle målene i Fritidserklæringen
- Vi viderefører og styrker dialogen med Den norske kirke, og andre tros- og livssynssamfunn, for å styrke frivilligheten.
- Vi legger til rette for at lag og foreninger som kan bistå i en beredskapssituasjon får muligheten til dette.

7.2 Innsatsområde 2: Tilrettelegging

I Fredrikstad ønsker vi at frivilligheten har god tilgang på egnede lokaler, og at frivilligheten sikres forutsigbarhet og langsiktighet i avtaler med kommunen. Sambruk skal vektlegges der hvor innbyggere i lokalsamfunnet møtes, som ved skoler, idrettshaller, velhus og samfunnshus. Det er i dag mangel på egnede lokaler til øvelse, framvisning, lagring og til sosiale treff. I Fredrikstad samhandler vi også med frivilligheten om utvikling og ivaretagelse av åpne møteplasser og friluftsområder.

Fredrikstad kommune skal legge til rette for at alle barn og unge får tilgang til fritidsaktiviteter. Dette krever en kommune som tilgjengeliggjør kommunale arealer og arenaer for frivillig arbeid.

For at alle skal ha mulighet for å leve et sosialt liv, må vi legge til rette for at folk kan møtes. Mange seniorer er i dag aktive frivillige. Gitt endringer i eldrebefolkningens ressurser, helse og kompetanse, er muligheten til stede for at flere eldre kan være villige til å forplikte seg til frivillig innsats. Utfordringen blir å koble de eldres ønsker for fleksibilitet og meningsfullt engasjement, med oppgaver som lokalsamfunn og frivillige organisasjoner kan tilby og har behov for.

Slik gjør vi det:

- Vi vurderer frivillighetens behov for lokaler ved nye kommunale utbyggingsprosjekter.

- Vi vurderer frivillighetens behov for lokaler ved rehabiliteringsprosjekter av kommunale bygg.
- Vi øker tilgjengeligheten og tilgangen på skolelokaler og anlegg.
- Vi tilrettelegger for flerbruk av kommunale bygg.
- Vi opprettholder og styrker de etablerte bydelshusene som samskapingsarenaer mellom frivillighet, kommune og lokalsamfunnene.
- Vi forbedrer informasjonen om frivilligheten gjennom kommunens nettsider og informasjonskanaler.

7.3 Innsatsområde 3: Finansiering og forenkling

Mange av de økonomiske virkemidlene for å sikre frivillig sektor, ligger til staten å ha ansvar for, slik som momskompensasjon, spillemidler og Grasrotandelen. Samtidig er kommunale tilskuddsordninger viktige, og sikrer at offentlige bidrag til frivilligheten kan tilpasses lokale behov og aktivitet. Lokalt er det i stor grad opp til kommunene selv å etablere tilskuddsordninger.

I Fredrikstad ønsker vi å sørge for forutsigbare tilskuddsordninger, som sikrer bredde, mangfold, og aktivitet for befolkningen. Dette innebærer at kommunen må ha tilskuddsordninger som bidrar til å støtte opp under de tiltak og aktører som bidrar til en utvikling som er i tråd med kommunens overordnede planer og mål for samfunnsutviklingen, og at kommunen må tørre å gjøre prioriteringer.

Med mål om at den administrative byrden skal være lavest mulig for frivilligheten, skal vi også jobbe for samordnede og forenklede søknadsprosesser og rapporteringskrav i de kommunale tilskuddsordningene. Som ledd i dette er det også viktig at kommunen kan kreve dokumentasjon som er nødvendig for å ivareta forenklet og forsvarlig saksbehandling av tilskuddsordningene.

Innføringen av en søknadsportal- og et rapporteringssystem, slik at all informasjon bare behøver å innhentes én gang, vil bidra til å forenkle aktørenes rapportering og gjøre kommunens saksbehandling enklere.

Mange kommuner abonnerer på en tilskuddsportal. Dette er digitale oppslagsverk over flere tusen søkbare tilskudd. En slik løsning vil kunne tilgjengeliggjøre for frivilligheten flere muligheter for å søke om tilskudd.

Slik gjør vi det:

- Vi gjennomgår og reviderer tilskuddsordninger for lag og foreninger, og sørger for målrettede og hensiktsmessige innretninger på disse.
- Vi jobber for å legge til rette, slik at frivilligheten har tilgang til våre lokaler. Dette for å stimulere til økt frivillig aktivitet for våre innbyggere.
- Vi tilrettelegger for informasjon om ulike støtteordninger.
- Vi tilbyr en samlet søknads- og rapporteringsløsning for frivilligheten.
- Vi tar i bruk og tilgjengeliggjør for frivilligheten en tilskuddsportal.

Strategi for frivillighet

Utgitt av Fredrikstad kommune

Foto: Fredrikstad kommune, Trine Sirnes, Henrik Finskud
Jensen, Pexels.com

